

EESTI PÄEVA- LEHT

ESTNISK DAGBLADET

Kolmapäeval, 5 veebr. 1975

Nr. 10 (3999)

17. aastakäik

LIBERTY EESTI SAADE LÄHEB KÄIKU SUVEL

WASHINGTON (VES) — Saated eesti ja läti keeltes võivad käiku minna juba 1975. aasta suvel, kuna Radio Liberty on valmis temale USA kongressi poolt teisteks saadeteks määratud summasid avansina üle kandma, kuni saabuvad kongressi poolt eesti ja läti saadeteks määratud summad. See selgub uue asutuse, Rahvusvaheliste Saadete Nõukogu esimehe dr. David Abshire ametlikust seletusest. Nõukogu on loodud USA riigi kulul toimuvate raadiosaadete majandamiseks, koordineerimiseks ja juhtimiseks.

Dr. Abshire märgib, et 49.800 dollari, määramine Nõukogu käsutusse on tõstnud raadiote juures töötava personali meeleolu, sest see on kinnituseks, et USA valitsus peab nende tööd tähtsaks ja vajalikuks. Välisminister isiklikult on kirjast temale kinnitanud, et need saated on olulised ida ja lääne vahel.

helistes ideede ja informatsioonide levikus. Leedu saated algasid jaanuaris. Eelarveleisi summasid eesti ja läti saadete jaoks on võimalik saada alles 1976-ndaks aastaks koostatavast eelarvest.

Seletusest selgub, et Rahvusvaheliste Saadete Nõukogul on ees saatetegevuse koordi-

neerimine kõigi kolme ringhäälingu, Voice of America, Radio Free Europe ja Radio Liberty, vahel. Kongressi poolt on avaldatud soovi, et need saated oleksid koostöös oma sisult USA välispoliitika eesmärkidega. Selleks on Nõukogu teinud suursaadik Kohlerile

Järg lk 7

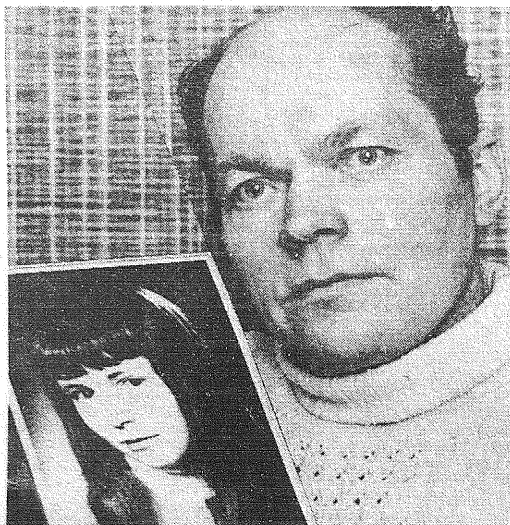
PEREKONDA EI LUBATA ÜHINEDA

ESKILSTUNA (EPL) — Eskilstuna-Kuriren jutustab järjekordsest juhtumist, kus Nõukogude võimud ei lase perekonnal ühineda. A. 1971 jäi praegu 46-aastane Viktor Soitu Eestist emale tülles Torshällasse Rootsi, kus elavad enamuse ta sugulased. Tallinna jäid maha abikaasa Sinaida (39) ja tütar Maia (17), kellele senini ei ole N. Liidu võimud annud luba Rootsi asumiseks, vaatamata et palveid on esitatud Brezhneville endale. Vastust ei ole tulnudki.

Viktor Soitu on Eskilstuna-Kurirenile jutustanud, et vene piirivalve legaalsel piiri ületamisel Viiburis Soome sõites leidis tema juurest 650 rubla, mistõttu teda kohe süüdistati valvuta illegaalses üle piiri toimetamises "välismaa luurele". Pärast pikki seletamisi ta lasti üle piiri, kuid talle anti käsk endast teatada tagasitu-

lekul. Tagasi ta aga ei pöördunudki.

Viktor Soitu asus pärast ärahüppamist tööle torshällas Nyby Bruki juurde ning on suutnud vahepeal oma kättega ehitada valmis perekonna jaoks villagi. Senini ei ole katsed aga annud tagajärgi abikaasa ja tütre järeleasaamiseks, kuigi Rootsi on valmis andma viisat.

Viktor Soitu tütre Maia pildiga

"Passis seisku N. Liit"

OTTAWA (ME) — N. Liidu konsulaat Ottawas on viimasel ajal nendele, kes on taotlenud viisat Eestisse sõiduks, esitanud nõude, et nende Kanada passil seisaks sünnimaana mitte "Estonia", vaid "Soviet Union", s.t. N. Liit. Kui vastav parandus Kanada passiasutuses on teostatud, siis alles lüüakse passi N. Liidu viisa.

On eestlasi, kes on lasknudki maha tõmmata "Estonia" ja asemele kirjutada "USSR", mis maksvat 10 dollarit.

6 500 kr. noorte-stipendiumideks

Kultuurikoondise aastapäeval. Vasakul annab esimees Leonid Laid 2000-kroonise Kultuurifondi auhinna üle haiglas viibiva laureaadist Juhani Nõmmikule abikaasale pr. Eddi Nõmmikule. Paremal ERK esimees Leonid Laid, uuesimees dotsent Valter Tauli ja peasekretär Elmar Pettai. Vasakult: Vaarmani muusika- ja teatristipendiaatidega — Mirja Hagar, Irene Hubel, Tiina-Mari Randviir, Mare Nõmm ja Leena Öun (EPL-fotod LEPPER)

Eesti Kultuuri Koondise aastapäev, mida traditsiooniliselt peetakse Ooperi-terrassil koosviibimise vormides, on ühtlasi auhindade ja stipendiumide jagamise aktiks Kultuurifondist ja Els Kaljot-

Vaarmani Sihtkapitalist. Tänavune auhinnaasumma Juhani Nõmmikule tema kunstiloomingu eest oli 2000 krooni ja nagu Kultuurikoondise Kultuurifondi varem avaldatud otsustest selgus, jagati samal ajal

noortele teatri- ja muusikaõpilastele Els Kaljot-Vaarmani Sihtkapitalist stipendiume ja toetusi 6500 krooni ulatuses — kuus noort said igaüks 750 krooni, kuna 2000 krooni läks noorte teatriõpilastele USA-rel-

sikassasse.

Aastapäevale kogunes tänavu erakordselt arvukas publik, kes pingsa huviga jälgis esitatud kvaliteetset muusikalist programmi, kus taladeks olid viinlikunstnik Aired Pisuks, sop-

ran Lehti Aug ja nende saatjad klaveril Hilma Nerrep-Mossin ja Harri Kiisk. Meeldiva üllatuse valmistas noorteansambel, mille on asutanud Aired Pisuks eesti tõusvast viuldajatepõlvkonnast.

EPL PORTUGAL

Kolmapäeval, 5. veebr. 1975

Vaimustus Portugali sisemise revolutsiooni üle on juba mõnda aega jahtumas, kuna põhjendatud kartused, et uus rezhim oma arengus kangelt ei kujune demokraatlikuks, näivad olevat tähtsamas. Portugali parempoolne diktatuur langes, praegu on kõik tumused olemas, et ülesehitamisel on uus ja seekord vasakpoolne diktatuur — kui vahele ei astu jälle armee konservatiivsed jõud, kes on ajutiselt kõrvale lükatud koos kindral Spínolaga.

Pöörde kannul kerkis imetamapaneva kiirusega võimule senini pöranda alla surunud kommunistlik partei, kes kasutades oma salaja välja kujundatud organisatsiooni, kujunes "uues demokraatias" domineerivaks, kuigi uskuda võib, et rahvahääletusel demokraatlik ja vahvas vormis nad vaevalt saaksid enamust, veel vähem küllalt tugevat esindust parlamendis.

Portugali kommunistide tugevus on algestse peale olnud pöörde teostanud vasakpoolsed jõud ohvitserkonnas, n.n. kaptenid, kelle sümpaatiad asuvad kaugel vasakul ja kes valitsust domineerides on vähemalt senini oma seitsme häälga toetanud kommuniste.

Õigusega võis küsida ärsjase vahejuhtumi puhul, kus kodanliku iseloomuga tsentruminoni erakonnakongressil vasakäärmuslased püüdis vägivalt takistada delegaatide välismaailmast eraldamisega sissepääsmise teel, nii et sõjavägi pidi kongressi vangistustest vabastama, kuhu Portugali teie viib. Senini on uus valitsus, kes nüüd on halvabud sisemistes tülides ametühingute küsimuse ümber, toime tulnud vaid Portugali koloniaalvõimu likvideerimisega Aafrika asumadele iseseisvuse lubamise läbi.

Väga vähe on suudetud aga ära teha demokraatia kindlustamisel ja organiseerimisel. Vastupidiselt on valitsus olnud sunnitud mitmete demokraatia põhimõtetele risti vastu olevatele sammudele, seda eriti sõna ja ühinguvabaduse osas. Vabadus on olnud ilmselt üheks: kõigil vasakpoolsel on olnud suurem vabadus kui mitmesotsialistlikel kodanikel grupeeritud. Kui selle taustal kindral Spínola, revolutsiooni sümbol, ametist lahkus ja korduvalt on lojatunud uue diktatuuri eest, siis on aegapidi samu kartusi avaldama hakanud ka valitsuse mittekommu-

nud ka valitsuse mittekommu-

nistlikud liikmed eesotsas välisminister Soaresega, kes juhib mittekommuunistlikku vasak-sotsialistlikku erakonda. Hoiatused on puudutanud isegi kodusõja võimalust.

Portugal on oma revolutsiooniga sattunud üha suurematesse majanduslikesse raskustesse, mis ei tee olukorda kergemaks, sest rahvas muutub üha rohkem Portugali voolas (nende hulgas rootsi oma ettevõtete sõsarharude sinna viimise) on maal valitseva ebakindluse tõttu ettevaatlikult pöördetud ja jäänud ja lõppenud on ka see tugi, mida andsid portugallased asumadele, kuna need samuti tunnevad end Lissabonis reedetuna ja lindpriidena iseseisvunud asumades.

Kõigele sellele lisandub maailma öökriisist tulenev üldine inflatsioon, mis iga päeva halveneb vastärganud ametühingute üha suuremate kompensatsiooninõudmistega. Selles olukorras on isegi kommunistid võimatu järsuamald abinõusid ja natsionaliseerimise toime panna välisettevõtete vastu, veel vähem lõpetada vanu katsetehnilisi sidemeid USA-ga ja Inglismaaga.

Kuna maa on arengult üks mahajäänumaid Euroopas, ei ole raske ette kujutada, millistes ümmikusse on vastvõidetud vabadus sattunud. Olukord juba iseenesest sunnib praegusi võimukandjaid vabaduste taastamiseks, lootuses, et takistada enda võimu aluste järkjärgulist minemahutumist. Uus rezhim ruttas järele seadma vahekordi N. Lüduga, milline maa kasvava huviga vaatab arengut Euroopa edelaosas, Vahemere suudmes, kuid Moskva haardelutusest siiski väljas. Kuna Portugali puudub piirkontakt idariikidega, siis puudub ka Moskval otsene võimalus sealsele kommunistide abistamiseks vajadusel jõuga. Sellegipoolest tähendaks see N. Lüdud strateegias erakordset võitu, kui Portugalis, otse läänedemokraatiade seljataga tekiks kommunistlik diktatuur. See väljapaad tõenäoliselt mõjub reguleerivalt lääneriikide eaduspõlse seisukohavõttele ja kaaduselt ka portugalia siserinde arengule. Küsimuseks jääb, kui tugev on vasakäärmuslike haare sõjaväe üle?

KLA

Uusi verevalamisi 1975? kardab USA suurajakiri

Ühendriikide ajakiri "Time" ennustab, et 1975. aastal on oodata rohkem sõjalisi kokkupõrkeid ja verevalamisi kui äsja lõppenud aastal. Neljal kontinendil toimub praegu aktiivne võitlusgevus, mis on tingitud mitmesugustest põhjustest, alustades kommunistide rünnakutega legaalsele valitsustele ja lõpetades piiritülidega ja terroristide relvastatud aktsioonidega.

Egiptuse president Anwar Sadat hoiatas hiljuti, et Kesk-Ida kujutab endast aegsütkommi, mis võib plahvatada kui sütkut ei likvideerita. See plahvatus võib piirduda sõjategevusega Kesk-Ida riikide vahel, kuid sellest võib kujuneda ka koimas maailmasõda. Iisraeli juhtkonna sõnavõttudest võib järeleda, et Jerusalemmas ja Tel Avivis jälgitakse umbusklikult Araabia riikide relvastust jõudsat kasvot ning see võib kaasa tuua ohukorra, kus Iisraeli valitsus teeb otsuse rünnakuks enne kui vaenlasel jõud liiga tugevaks muutuvad.

Kuid samal ajal ei saa kahe silma vahele jätta võimalust, et araablased võivad olla sõja alustajad.

Kannatamatud sõnavõttud Araabia riikide pealinades lasevad oletada, et araablased on tulinud ootamistest ning nalle on saanud selgeks, et praeguse taktikaga ei ole neil väljapaatid saada Iisraelilt tagasi 1967. aasta sõjas kaotatud maalasiid. Sõjalisel ekspeditsioonid kalduvad arvama, et Kesk-Idas saabub kriitilisem moment hiliskadeval, mil Iisraelik on sõjategevusse soodne ning Lääne Rahuvaate Organisatsiooni sõjavõid lõpetavad praeguse kokkuleppe kohaselt oma kontrollioperatsioonid Iisraeli ja Araabia riikide vahelistes puhverpiirides.

Praegu on ohukord eriti pienev Lääne ja Iisraeli piiril, kus toimuvad vastastikused terrori ja löökaktsioonid rünnakud.

Kesk-Ida rindel võib karta ka suuremat sõjalist tegevust Iraagi kirdeosa piirirajoonides. Tugev kordide suguharu ei ole seni ajunud tuntuks, Iraanis valitsevat baathistide rezhimi ja on saanud

oma vastupanuks totuse Iraani valitsuselt. Kurdiid vastupanu Iraagi valitsuse kordlustele võib esile kutsuda kokkupõrke Iraagi ja Iraani vahel.

Küprosel on olukord endiselt pienev ning kohalike kreeklaste ja türklaste vahel valitseb vaid ebakindel vaheharu.

Kreeka ja Türki valitsused suhtuvad üksteisesse vastastikuse ümbraldusega ning kumbki pool kardab Küprosel uue võitlusgeve puhkemist.

Mõlemad riigid hotavad oma piiridel riigis ootamatuseks suuri sõjalisi jõude.

Momendil mõllab kõige suurem sõjategevus Aasias. Kommunistid on alustanud Lõuna-Vietnami suurte rünnakutega ning üritavad vallutada Kambodža piiril asuvat 40.000 elanikuga Phnom Binh'i linnat, tundes pidevalt lõunasse. Kaotused on mõlemal pool suured ning Lõuna-Vietnami annab tunda varustuse puudust, kuna kommunistid on hästi relvastatud.

Ühendriikide Kongress kärpis tunduvalt oma abi Lõuna-Vietnamile ning selle otsuse tulemused annavad nõud teravalt tunda. Samuti kerkib kommunistide peale tungiga hoopis uude perspektiivi Henry Kissingeri poolt arranzheeritud Põhja-Vietnami ja Lõuna-Vietnami vaheline rahuleping, mil ei ole Lõuna-Vietnami seliskohast lähtudes praktilist väärust.

Ohukord on sama halb Kambodžas, kus kommunistid on alustanud oma rünnakuid pealinale Phnom-Penh'ile ja teiste suuremate linnadele. Võitlused Kambodžas kommunistide vastu on kestnud juba viis aastat ning selle aja jooksul on saanud surma

ja haavata 600.000 inimest ning ligikaudne pooled riigi seitsmeliigilistest elanikkonnast on jäänud peavarjatu.

Kommunistid ei lepi ilmselt ainult rünnakutega Kambodžas ja Lõuna-Vietnami ning on oma huvifookusesse võtnud ka Burma, kus opereerib umbes 10.000-pealine punaste bandiitide üksus, kes saab oma varustuse ja toetuse Puna-Hiinas.

Lääneriikide ekspeditsioonid mainivad, et kommunistlikud jõud on võimelised arendama suuri ning valitsusvägedele tülilikk operatsioone. Filippiinide valitsus kaotab aktiivseid oma võitlust muhamedi usku mässajate vastu, kes saavad abi Läänest ning on loonud endile baasid mitmel saarel. Muhameedilased nõuavad endile suuremat autonoomiat, millest keskalitsus on seni keeldunud.

Aafrikas valitseb ainult suhteline vaikus, mida häirivad Abessiinia sündmused.

Abessiinia põhjapoolsele provintsis Eritreale on moodustatud Eritrea Vabastamise Rinne, kes peab valitsusvägedega pidevalt lahinguid, taotledes Eritreale iseseisvust.

Euroopa mustaks lambaks vilmas aastate kestel on olnud Põhja-Iirimaa, kus kuaesastase võitlusgeveuse kestel on surma saanud risti inimest. Vaen kataliiklaste ja protestantide vahel suureneb pidevalt ning see ennustab pinevuse suurenemist ja võitlusgeveuse laienemist. Sõjalisel ekspeditsioonid on sliiski õnnelikud, et endistes külma sõja tulipunktidest — Lääne-Berlinis ja Kesk-Euroopa ääres — lääne piiril on valitsenud rahustav vaikus.

Ladina Ameerikas on olukord Argentiinas muutunud sisepoliitiliselt väga pinevaks, kuna valitsus ei ole suutnud edukalt võidelda parem- ja pahempoolsete terroristide vastu, kellele tegevus muutus eriti intensiivseks pärast president Peroni surma. Viimasel ajal on rahupilvi Ladina-Ameerikas hakanud tumestama sõjalise kokkupõrke võimalus Tšiilis ja Peruu vahel, millele põhjustajaks on vana piiritülid.

Kokkuvõttes: uus aasta ei too maailmale soovitud rahu, vaid praeguste eelduste kohaselt võib kujuneda tunduvalt ohvitserlikumaks kui moodunud aasta. (VE)

**BESTI MAJA
WALLING. 34-1**

Perenaine: 21 81 34
Majavanem: 11 47 77

Dzhässimuusik ei kannatanud välja kultuurivahetust

ORRAWA (VE) — Kanada dzhässipiisid Oscar Peterson, kes viibis koos abikaasa ja mitmes rahvaste koosseisude orkestrilikketega Nõukogude Liidu kontsertreisil, katkestas oma esinemised ja saabus tagasi Kanadasse. Oscar Petersoni esinemine N. Lüdus toimus Kanadas ja N. Lüdus vahelise kultuurivahetamise programmi raames.

Oscar Peterson katkestas oma esinemised halva kohtlemise tõttu N. Lüdus, mis temale ja ta kaastastele oskas sai. Tema leping Gosconcerti agentuuriga N. Lüdus nägi ette esimese klassi hotelle ja reisimist lennukil.

Kuid seosesem pidi nad elama viiendajärgu hotellides ning lennukil asemele veevina ää aeglastes rongides.

Leping nägi ette, et nell on Moskvas kasutada auto ja tšik, kuid ka selles osas ei täitunud Gosconcerti lubadust.

Kui Peterson oma otsusest teatas, saabus tema juurde hotelli N. Lüdus kultuurivahetuse eesandajad Gennedy Pleshkev, kes ole tumi aja pianisti pöödis veeenda kontsertreisil jatkamises. Kui Peterson oma otsust ei muutnud, haaras Pleshkev teda vägivaltideks käsiarvest ja hakkas talle näkku karjuma.

Nõud hakkas Peterson ennast N. Lüdus ebakindlalt tundma. Ta pidas Pleshkevi salakuure teeniku-

jaks ja helistas Kanada Moskva saadikule Robert Fordile.

Saatkonnaametnikud viisid Petersoni koos kaastastega otsekohe hotellist saatkonna autodel lennujaama ja nad võtsid esimese lennuki läände.

Petersoni 15 kontserti olid läbi mõõdud. Tõenäoliselt oli viga selles, et dzhäss-muusika ei ole kunagi N. Lüdus olnud ametlikus soositud — üksvahe oli see koguni keelatud.

EESTI PÄEVALEHT

Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhani Kokia
Vastutav väljaandja
(ansv. ut.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholm:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 567
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eeskilutusa Jüri Aus
Andr. Eesti Päevaleht, Box 129,
631 02 Eeskilutusa, tel. 015/17 72
Tellimispõstkoht nr. 15 67 70-0
Kuuilutussarve postigiro 60 59 00-0
Eesti Päevaleht Põlga AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta (12 kuud) kr. 187:—
Termin (4 kuud) kr. 68:—
Kuu kr. 18:—
Väljaandja EESTI PÄEVALEHT
PÕLGA AB
Trükkija: Eeskilutusa-Kurrisen
Tryckeri AB Eeskilutusa 1975

Kohalikku elu

STOCKHOLM
Ettekandeõhtu

Reedel, 7. märtsil kell 18 toimub Eesti Majas EKK korraldusel Raamatutässa ürituste raames ettekannete õhtu "Kirjandusest, kunstist, muusikast". Ettekannetega esinevad Heini Eller, Harry Klisk, Arvo Mägi, Otto Paja. Oma loomingu esitavad Raimond Koik, Kalju Lepik, Karl Ristikivi.

STOCKHOLM
Fotokülm

Stockholmi Eesti Fotokülm järjekordne kokkulek on kolmapäeval, 5. veebr. kl. 19 Eesti Majas. Kavas on pidiseeria "Vana Tallinn". Kõik fotokülmilised on tere-

1974 AASTA EESTLASED ROOTSIS

esinevad lühiettekannetega Stockholmis Eesti Majas, Wallingatan 34, reedel, 7. veebruaril kell 18.00.

Veera Poska-Grinthal: Eesti naine ja Naiste Aasta.

Johannes Mikkelsen: Poliitilise töö pidevus.

Munsa Ericsson: Uusi algatusi eesti vanadehooluses.

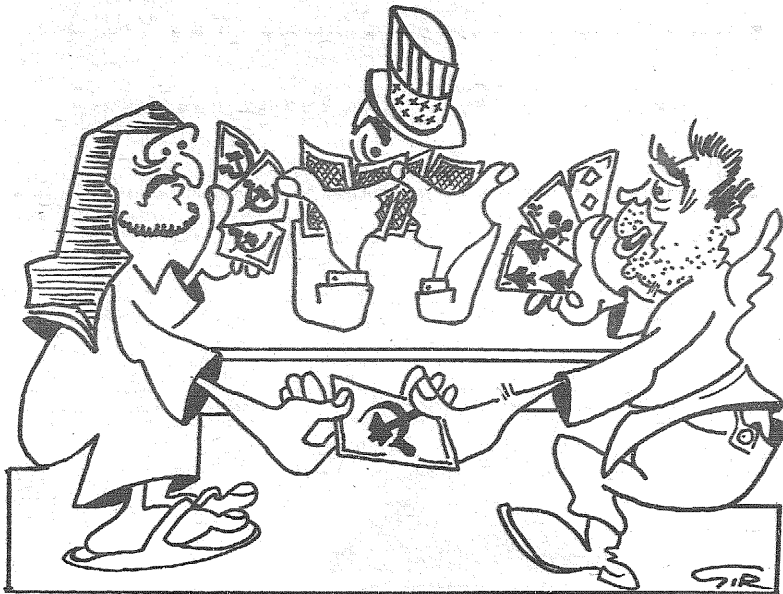
Alex Mihits: Mõtteid vabadusest.

Karin Saarsen-Karlstedt: Temaatiiline avarõudmine eesti naisluuletajate loomingu.

Andres King: Balti probleem välisfoorumil.

Koncertosus: Alfred Planke (viul), Hilma Nerep-Mossin (klaver).

Sissepääs vaba

Tähelepanelik vaatleja võib selgesti ära näha, et mõlema supervõimu arusaamisest pinevuse vähendamise, sõbraiku koostöö ja ausa mängu reeglite kohta on täiesti lahkuminevad.

— Valemängija.

Sada aastat on möödunud Winston Churchilli sünnist

Hiljuti (30. nov. 1974) möödunud Winston Churchilli 100-aastast sünnipäeva on tähistatud võrdlemisi tagasihoidlikult. Rootsi ajakirjandus pühendas sellele vähealt mõne rea. Kas seda unustamist on põhjustanud tänapäeva üldine "ajaloostus" või viimasel ajal avaldatud kriitilised hinnangud inglise riigimehe kohta, on raske öelda. Kriitika on rõhutatud Churchilli tujukust, auhauast, sõja ajal seganist sõjatehnoloogiasse küsimistesse, tehtud poliitilisi ja sõjalisi vigu (kes neid ei teeks! — taganijärele on kerge leida mis oli viga ja mis mitte). Churchill olevat olnud ainult fassaadiku, tegelikult ta ei tähtsustanud otsest teinud teist, kelle Churchill oma välise bravuuriga ära varjutanud jne.

Churchilli tujukust, ettearvestamatust, au- ja võimuhuust pole salanud ka ta varasemad biograafid (näit. Virginia Cowles). Kahtlemata oli Churchill Teise maailmasõja ajal ka fassaadiku — aga taoline, mida Inglismaa, Euroopa ja kogu demokraatlik maailm vajab, eriti otsustaval aastal pärast Prantsusmaa kokkuvõtmist ja USA sõtta astumist (juunis 1940 juunil 1941), kus Inglismaa oli Hitleri silmsaks veel võitlevaks vastaseks.

Ülevaatlikkuse mõttes ja meeldetuletamiseks võtame Churchillit ehk loo lühidalt kokku: Winston Churchill, kuulus 18. sajandi väejuhi Marlborough otsene järglane, sündis 30. nov. 1974 suhteliselt vaeses aadliku, hilisema poliitiku pojana. Paistis koolis silma andetu pehmanduselt, käis õviteridekoolis, oli sõjakorrespondent ja langes sõjalisena 1899 buuriid kätte vang, põgenes sealt ära A-st 1900 parlamendil liige, alguses konservatiiv, siis liberaal, ministrikohtadest alates A-st 1903. Esimese maailmasõja ajal meremehena, sellesena oli vastutav a. 1915 teostatud liitlaste Gallipoli-invasiooni ebaõnnestumise eest kuigi sõlt oli pigemini sõjaväelaste oma. 1919 oli ta uuesti valitsuses sõja ja lennuväeaminister. Ohutas intervent-siooni vene kommunistide vastu, mis teiste poliitikutega vastuseisu tõttu tuli toime ainult püütud skaalas ja ebaõnnestus.

Esimese maailmasõja ajal oli Churchill teravalt kriitiline Prantsusmaal toimuva kaevikusõja ja mõtetute rünnakute tõttu raskete kaotuste kandmise vastu ja õhutas

"teise rinde" mõtet, mis aga ei leidnud sõjameeste poolehoidu. Ta oli Inglismaal esimesi, kes mõistis tankide tähtsust sõjaväes.

Kahe sõja vahel elas Churchill suhteliselt tagasihoidlikuna, tegeuts peamiselt ajalooliste ja biograafiliste teoste kirjutamisega. (Seda tööd jätkas ta peale Teist maailmasõda, tähtsamad teosed "Teine maailmasõda" ja "Inglise keelsest rahvast maailmaajalugu", sai 1953 Nobeli auhinna kirjanduses).

Churchilli oli esimesi, kes Inglismaal märkas Hitleri rezhimi ebaõnnelikust ja selle ohtlikkust Inglismaale ja Euroopale. Kuid tema kõned alamkojas ja kirjutused vastavalt teemal jäeti tähelepanemata poliitikut ja avalikkuse poolt. A-st 1939 oli Churchill järele valitsuses, võitles Chamberlaini "lepituspoliitika" vastu ja sai peale sakslaste Norra invasiooni mais 1940 peaministriks, lubades oma rahvale ainult "verd, higi ja pisaraid".

Peaminister kujunes visa ja karmatliku "briti bulldogi" võrdkujuks ja juhtis oma rahva läbi sõja raskuste ja karmatuste, olles suurel määral mitte üks poliitiliseks vaid ka sõjaliseks juhiks. Peale Hitleri rünnaku Venemaale ja USA liitumist sõjaga kujunes Churchill üheks "kolmest suurest", kes pidid võitma sõja ja looma "uue ja parema maailma". Atlantid-pakti raamides. Tänu kolmandale liikmele triumviraadist, Josef Stalinile ja samuti tänu Rooseveltile ning üldse USA riigimeeste ja sõjaväelaste poliitilisele nälvisusele ei kujunenud maailm nälvisuseks, nagu seda oli kavatsedud lääne pool.

Churchill märkas üsna varakult Stalini tegelikkust. Aga tal osutus võimatuks venna selles Roosevelti, kes oli kogu aeg umbusklik Inglismaa "koloniaalsete" sihtide suhtes, kuid ei märganud Stalini neokolonialistlikke taotlusi. Roosevelt mängis Teheranis kogu tema meelest sümboolset "onu Joe" Churchilli vastu välja ("Venelased usaldavad meid rohkem kui teisi rahvaid... Venelased on visa ja otsustusvõimeline rahvas, kes mõtlevad ja tegutsed täpselt nagu meie..."). Tänu Rooseveltile, tema nõuandjate, Marshalli ja Eisenhoweri poliitilisele nälvisusele ja punaarmeele okupeeritud Berliin ja Praha, kuigi lääneliitlastel olid kõik sõjalised eeldused varem sin-

na jõudmiseks. Jäi teostamata ka Churchillil poolt propageeritud "kolmas rinne" kas Balkani või Skandinaavia ruumis, mille poliitiliseks sihiks oli N. Liidu ärarõkamine Keek-Euroopast. Suure vaevaga suutis Churchill pidurda ka kommunismi edasitungi Kreekas. Teheranis ei tahtnud Roosevelt kohata Churchillit nelja silma all, "et mitte pahandada Stalinit", küll aga kohtus Staliniaga kahekesi Churchillil selja taga.

Nendes oludes ei suutnud sõjas majanduslikult ja poliitiliselt nõrgenenud Inglismaa suruda läbi oma seisukohti tuleviku Euroopa kujundamisel. Selle tulemused on praegu selgesti näha — N. Liit on oma satelliitide kaudu tungnud Euroopa sündmusesse ja lähidab hegemoniat kogu Euroopas.

Peale Saksamaa kapitulatsiooni toimusid valimised said konservatiivid Inglismaal liida ja Churchill oli summitud loobuma peaministri kohast, kolmandaks "suureks" sai hoopis Attlee. Juba varem oli Rooseveltil surma tõttu Truman saanud USA presidendiks, endistest oli alles vaid Stalin. Churchill oli loobunud ka eraisikuna holetamast N. Liidu eest. USA-s Fultonis 5. märtsil 1946 aastal lausutud a. ajaloolised sõnad: "Raudne eesriie on langenud N. Liidu poolt okupeeritud maade ja ülejäänud maailma vahele". Truman oli alguses skeptiline Churchillile hoiatuste suhtes, kuid ta hilisem energiline tegutsemine seoses Berliinikriisiga a. 1948 ja Korea sõja a. 1950 näitas, et hoiatused ometi lõpuks kandsid vilja ja avasid ameerikalaste silmad. Kuid toimunud kahju ei saadud enam olematuks teha. Tõsisehoiuvahktagi tehti riigipöördega kommunistlikuks. A. 1940 loodus NATO kannab ju ainult defensiivset iseloomu.

Churchill oli veel kord peaminister A. 1951–55 ja võitis veel hiljemgi oma poliitilistest tegevustest. Suri 81-aastasena a. 1965.

Churchill on kahtlemata väljapaistvamaid riigimehi Euroopas käesoleval sajandil, kelle tegevus hõlmas üle poole sajandi, sihtjoonteks Inglismaa heaolu säilitamine ja võitlus ühes kerkivate autoritaarsete voolude ja riikide vastu. Sisepoliitiliselt oli Churchill suurema osa oma tegevuseast rangelt konservatiivne ja pooldas inglise ühiskonna edasiliikumist selle traditsioonilistes vormides ja kujul. Kahjuks ei olnud teistel po-

Arhiiv Austraalias üha täielikumaks

1962 a. asutatud Eesti Arhiiv Austraalias, mis asub Sydney eeslinnas Lidcombe'is ja mida juhatab dr. Hugo Salasoo, on kujunenud paguluse suurimaks arhiiviks ja Rootsis on sinna juhtunud järelmeel eraarhiive — üks selline, järelmeel neljas, täiendas arhiivi mõeldud aastal. See koosnes kirjalikust materjalist, fotokogust ja aumärkidest.

Nagu dr. Salasoo raporteerib, oli 31. dets. 1974 oli arhiivis leiduvate suuremate trükiste ja eesti autorite tööde koguarv 9296, neist eestikeelseid 3158 ühikut (443 000 lehekülge), muukeelseid 6127 ühikut (360 000 lk). Aasta jooksul saadud trükistest 48 tuli osta, ülejäänud 658 saadi tasuta. Väljaspool Eestit aastail 1945–1974 ilmunud ca 2 000 eestikeelsest raamatust omas EAA 31. dets. 1974 96 %.

Eesti autorite teaduslikke töid oli aasta lõpul arhiivis kogusummas 4791 tööd 529-lt eesti autorilt väljaspool Eestit. EAA-s leiduvate tööde arvult esimese 15 hulka kuuluvad järgmised teadlased: Johannes Põder jr. 187 tööd, Ernst Oplik 128, Elmar Leppik 116, Felix Oinas 135, Jüri Kaude 80, Rein Silberberg 88, Julius Magiste 69, Arnold Kivimäe 60, Armin Tuulise 57, Hans Kauri 55, Gustav Ränk 54, Henn Kütt 51, Arthur Võõbus 50, Jaan Puhvel 50, Indrek Martinson 47 tööd.

Tegelikult on ilmunud veel vähemalt 1 000 tööd, mis EAA-s puuduvad ja arhiiv palub kõiki eesti autoreid, kes pole seni oma töid kas üldse mitte või kõiki neist saanud, samuti autoreid, kes pole mahti saanud arhiivi kirjalade vastata, seda siiski võimalikult pea teha.

Välketrükised (ajalehelõigendid, lendeled, ürituste kavaled, üleskutsed, organisatsioonide ringkirjad ja teadaanded jne), oli aasta lõpul üle 2 000. Edasi leidsu arhiivis veel kolmesaja kaheksakümne nelja paguluses ilmunud eestikeelse perioodilise väljaande aastakäike või numbreid, üle 500 võrrekselt ajakirja aastakäike või numbreid eestialanisel või eestlaste poolt kirjutatud süsiga, üle 800 eksliibrise, üle 12 300 ülevõtte, negatiivi ja diaposiitivi, siis veel noote, helipätside, helilente, filme, käsikirju, eraisikute kirjavahetust,

dokumente, üle 300 arhiivikausta eesti organisatsioonide ja asutustele ning eraisikult, ja muid arhiiviale.

Trükiseld leidsu arhiivis kokku keeles, nimelt peale eestikeelsele veel eestlaste kirjutatud või eestlasele kirjutusi sisaldavaid trükiseid afrikaani, araabia, birma, esperanto, heebre, hiina, hispaania, hollandi, inglise, islandi, itaalia, jaapani, korea, kreeka, kroaadi, ladina, leedu, liivi, lati, marathi, norra, poola, portugali, prantsuse, rootsi, saksa, sloveeni, soome, taani, telugu, tsehi, türgi, ukraina, ungari ja vene keeles.

Dr. Hugo Salasoo, arhiivi juhataja ja hing

Aasta teisel poolel koostas arhiiv arhiivis leiduva väljaspool Eestit ilmunud eestikeelse perioodilise nimestiku, mis koostöös paater Vello Saloga ilmus Roomas arvatavasti 1975 a. algul Maarjamaa Taskuraamatute sarjas Välis-Eesti perioodika bibliograafiana.

Alates 1968. aastast asub EAA eriti selleks ehitatud tule- ja valguskindlas kivihoones ja kogud on paigutatud terasruiulele. Peale 22 000 välketrükise on kõik muud trükised kataloogitud ja kantud ca 11 000 kaardile.

Arhiivi juhataja dr. Salasoo pöördub eesti avalikkuse poole kogu maailmas, et arhiivile saadaks kõiki ilmuvaldusi töid ja väljaandeid, samuti enne 1944 a. Eestis või mujal ilmunud eestikeelseid ja muukeelseid-eestialanisel raamatuid, brošüüre, ajakirjades ja ajalehtede numbreid, fotosid ja muud materjali. Kodumaa on paljud enne 1944 a. ilmunud trükiseid hävinud või hävitatud ja need vähesed, mis väljaspool Eestit ilmest kaes leiduvad, tuleks koondata arhiivi, et neid võimaliku hävimise eest päästa ja säilitada tulevaste põlvkondadele.

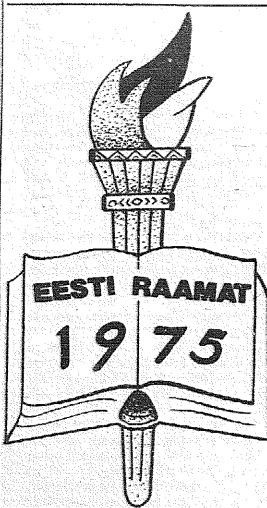
Igale kirjale, saadetisele või järelepärimisele vastatakse.

Miks võeti vastu vene spioon?

OTTAWA (VE) — Kanada peaminister Trudeau kinnitas parlamendis, et tal oli teada N. Liidu olümpikomitee esindaja Aleksander Gresco minevik, kui ta teda Ottawas ametlikult vastu võttis. Gresco nimelt saadeti Inglismaalt välja nõukogu spioonina.

ta oli seal saatkonna üks sekretäre. Moskva pani ta hiljem olümpikomitee teenistusse ja andis talle ülesandeks vahendada Kanada kogu tunde. Kanada poliit-selviolud margivad, et nad on valitsusele soovitanud Greskot mitte sisse lasta, kuid sellel pooldest on välisministertuuri talle kolmel korral viisumil võimaldanud. Parlamendis ütles Kanada kohtumini-ster, et ta ei tea, kas Gresco "ikka veel on spioon"...

New Yorgis suri 17. jaanuaril Helene E. Johanson, sünd. 23. veebruaril 1891 Tartus.

liitkute! Inglismaal ega maailmas küllaldaselt ettenägelikkust, et pidurdata nli kommunismi kui natsismi õigeaegselt, ära hoida raskest kannatusi ja maailmapideli nuripidiväanastmist. Et Churchill tänapäeval, mil "radikalism" (vasakpoolsed) on hüüdnõuk ja lipukirjaks, ei saa eriti populaarne olla — on ilmselt. Kuid ajaloolisest perspektiivist ei vähenda see tolle riigimehe juhtivat osa 20. sajandi esimese poole ajaloo.

Ar-81

Operitehnikas Stockholmis toimunud Eesti Kultuurikoondise aastapäeva-peost oli osavõti erakordselt arvukas (EPL-foto Lepper)

Kultuurikoondise aastapäev auhinna ja stipendiumidega

Eesti Kultuuri Koondise 13. aastapäeva koosviibimisele Stockholmis Operitehnikas saalis pühapäeval, 26. jaanuaril oli kogunenud arvukalt kultuurisõpru, nende hulgas rõõmustavalt palju noori. Kohvilaudade säres istudes veedeti pidulikult ülevaas meeleolus mõned hubased tunnid, kuulades muusikalist ettekandeid ja nautides tantsumõnuseid Rein Tubina trio viluvate, tantsule kutsuvate helide saatel. Kitzbergi Tihuse Jaagu sõnadega — üks mõnus äraolemine.

Eesti Kultuuri Koondise esimees Leonid Laid oma tervitussõnades peokülastajatele mainis, et Kultuuri Koondise sihtiks on kõigiti kaasa aidata rahvusliku kultuuri viljelemisele ja arengule paguluses. Vaatamata aineliste võimaluste puuratsusele on aastate jooksul mõndagi positiivset suudetud ära teha. Me apodeerisime heakskiitvalt Leonid Laidi optimistlikele sõnadele. Samasugust meenus kuulajale Eesti Kultuuri Koondise auesimehe Valter Taali esinemine Kultuuri Koondise aastapäeval Stockholmis jaanuarikuu algul. Oma pikemas sõnavõtus kultuuriorganisatsioonist paguluses, rõhutas Valter Taali muu seas tungivat vajadust intensivistada Eesti Kultuuri Koondise tegevust, selleks eeskätt suurendada liikmeskonda, juurde tommates eriti nooremad generatsioonid. Et saada Kultuuri Koondise üritustele laiemat tegevuspinda, kutsuda ellu osakonnad teistes Rootsi linnades, kus asub suuremal arvul eestlasi. Eesti Kultuuri Koondisel peaks olema ainelisi ressursse selles ulatuses, et auhindade ja stipendiumite kõrval oleks võimalik toetada ka kirjalastu väärtuslike teoste välja andmisel ning kaasa aidata suuremate rahvuskuuluriliste ürituste teostamisel.

Muusikalist ettekangetega alustas viiulikunstnik Alfred Pisuks, esitades vennaarhiva soomlaste suurmehe Jean Sibeliuse meeleolulise "Nokturni" ja Eugen

Kapp'i eesti rahvaloomingu varumust arranzheeritud noogsad "Viis tantsu". Alfred Pisuksese ettekanget iseloomustas mängu tehniline briljantsus ja meeleoluline ehtsus. Klaverisaade Hilma Nerer-Mossinilt.

Koosviibimise lõppu pool esines Alfred Pisuks veel kord. Sedapuhku Kultuuri Koondise viiulimängu õpperingi juhatajana, kaasa mängides ja dirigeerides oma seitsmest õpilasest koosnevat ansambli. Au ja kiitus Alfred Pisuksesele, et ta oma teadmised ja meistriskogemused on rakendanud viiulikunstnike noore generatsiooni kasvatamisele. Nooruse huvi ja harjumus võib kujuneda rikkaliku vilja kandvaks harrastuseks küpses eas.

Kas ei oleks mõeldav säärase õpperingi korraldamine ka klaverimängu alal? Või häälekooli õpperingi noortele lauljatele ja näitlejatele? Viiulimängu õppering esitas püüdliku hoolega (see oli neile vist esimeseks avalikuks esinemiseks?) ühe mediteeriva pala ja paar hoogsat tantsulugu. Muide, samal koosviibimisel oli enne esinemist kolmele liikmele oli määratud stipendium. Elis Kaljot-Vaarmani sihtkapitalist. Meie küda valdused noortele olid inus-tavad ja kaukestdvad.

Vokaalolistina esines Lehti Aug (sopran). Klaverisaade Harri Kiiskilt. Ta alustas ühe Juhan Simmi seadust eesti rahvalauluga ja jätkas siis rahvusvahelise heliloomingu-ga: aariaga ühest Puccini operist ja ighalja Vilja lauluga operetist "Lõbus lesk". Need olid kõrgekvaliteedilised, kaunikhäälsed laulud, esitatud läbituntult ja lümeka fra-seerimisega. Apodeerisime elavalt. Kuid rõõmustaksime tänu-meeli, kui meie vokaal- ja instru-mentaalolistid eestlaste omadel kokkuvõtmeliste esitaksid enam algupärast heliloomingut — vä-hemasti poole repertuaari ulatu-ses. Oma igapäevases elus kuule-mele kontsertidel ja teatritendust-let, samuti televisiooni ja raadio vahendusel pilvasalt rahvusvähel-ist muusikat. Oma üritustel ta-haksime nautida algupärandeid, et olla osasamisest eesti kunstnike loomingu-ga ja kaasa aidata rah-vusliku loomingu säilitamisele paguluses. Kirjandusliku loomingu alal on see saanud endastmõiste-tavuseks.

Koosviibimisel tehti teatavaks EKK Kultuuriauhinna saaja 1975. aastal, Juhan Nõmmik samuti Elis

Kaljot-Vaarmani sihtkapitalist stipendiumite saajad, kelle nimed on juba eraldi avaldatud. Vahepeal kevitsid Kultuuri Koondise virgad daamid ka loteriipileteid, millega lunastamisel peokülastajad olid traditsioonikohaselt heledakäelised. Loteriipileteid olid varsti läbi müü-dud ja õnnelikud võitjad võisid vastu võtta rea väärtuslike lehti meie tuntumalt kunstnikelt. On naeratas Helmut Aksbergile, kes võitis Endel Kõksi värvilto "Võibolla üks naeratus", Hartvig Soele, kes sai Enno Halleki lito "Kuu ja lilled", Lensi Rõmmerile, kes omandas Olev Mikiveri graafilise lehe "Päike ja vanker", Helmut Hagarile, kes sai Endel Kõksi "Tsirkus Bennewelsi" oamnikuks ning daamidest Cordula Kroonile ja Evi Vaule, kellele vastavalt Fortuuna tõi Arno Vihalemma "Kajuseina" ja Otto Paju "Päike-lille".

Erakorralise sõnavõttuga aasta-päeva koosviibimisel esines Aarne Viisimaa. Tunnustavate sõnadega mainis ta kõige pealt Eesti Kul-tuuri Koondise viljakalt mitmekes-ist tööd mõõdukul kolmetelst-kümne aasta jooksul. On suudetud organiseerida fonde ja sihtkapi-tale, on võidud anda auhindu ja töö-stipendiume. Edasi meenuats ta sündmust, mis toimus Stockholmis ligemale 20 aastat tagasi seoses eesti kutselise teatri 50-aasta juu-beliga. Eesti kutseline teater rajati teatavasti 1896. aastal üheaegselt Tartu "Vanemuises" ja Tallinna "Estonias". Rootsis asuvad eesti teatritegelased korraldasid selle aja loolise sündmuse pühitsemiseks 1966. aasta sügisel Stockholmis teatrinädala, mis hõlmas suure-joonelise näituse rikkalikku valikut eksponaatidega, ettekangetega ja muude üritustega. Muide, selle näituse korraldamise algatajaks ja teostamisele suuretõdegi jaoks oli Aarne Viisimaa — olgu see täna-päeva helilugejale teadmiseks oeldud. Kogu dokumentaalse ma-terjali selle näituse toimetulemi-sest (fotod, ettekangete käsikirjad, ajalehelõiked jne.) on ta aastate jooksul kogunud ühte mahukasse albumi, mida ta nüüd Eesti Kul-tuuri Koondisele aastapäeva puhul kingitusena üle andis. Allkirju-tanu arvab isiklikult, et kingitus saaja need materjalid üle annab vastavasse arhivi — Kultuuri Koondisel puuduvad ruumid aja-loolise väärtusega arhivaalide ohutuks säilitamiseks.

Maaja Duesberg külalissolist EV aastapäeval

Eesti Vabariigi 57-nda aastapäeva pühitsemiseks Stockholmis korraldatakse pühapäeval, 23. veebruaril esindusliku Kontserdihoone suures saalis pidulik kontsertaktus. Algus kell 2 pöeval.

Rikkalikult mitmekesine kava algab Jaan Ruusa avasõnaga, kes Eesti Ühõpilasakonna esindajana tervitab aktusekülastajaid, vahenda-des pagulaskonna noorema gene-ratsiooni mõtteid ja tulevikusoove. Eesti keelse aktusekõne peab kir-janik Valev Uibopuu, kuna päeva-kohase kõne Rootsi poolt kuule-ma Birger Hagårdilt.

Pärast vaheaega algab rikkalik kontsertosa eesti heliloomingu-ga. Selle avab bariton Andres Grose-nius nelja lauluga. Klaverisaade Harri Kiiskilt. Järgneb Stockholmis Eesti Naiskoori esinemine kahe lauluga Hilma Nerer-Mossini ju-hatusel. Solist Koidu Ventser (alt), klaverisaade Harri Kiisk. Väär-

tuslikku külastosti toob kuulajale helikunstnik Maaja Duesberg New-Yorgist, kes mängib kolm klave-rilpala oma vanaisa Rudolf Tobiasse loomingu-st. Edasi kuuleme Stock-holmi Eesti Meeskoorilt kaks laulu Lembit Leetmaa juhatusel, kus soolopartiid laulab Andres Grose-nius, klaverisaade Hilma Nerer-Mossinilt. Kontsertaktuse lõpetav-dat segakoorina, esitades Milna Härmä võimsa koorilaulu "Veel kaitse, kange Kalev". Lembit Leetmaa juhatusel. Järgneb eesti hümn ühiskauluna.

Pääsmete eelmüük kontsertak-tusele toimub Eesti Majas büroo-tundidel nii Eesti Rahvusfondis kui ka Eesti Kultuuri Koondises.

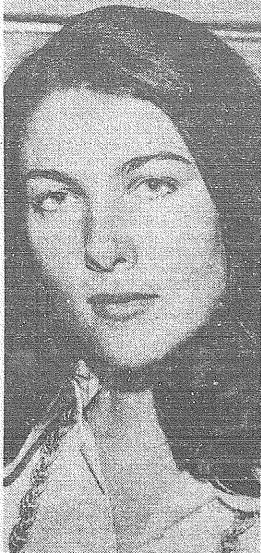
Aktuse korraldajad, Eesti Ra-hvusfond koostöös teiste eesti orga-nisatsioonidega, loodavad tradit-sioonkohaselt väga rohkearvulist osavõttu. Vabariigi aastapäeva aktusele on teretulnud külastajeks kõik — nii noored kui vanad. Han-kige pääsmad aegsasti eelmüügil!

Pagulaskonna rahvuskultuuri-liste ürituste raskuspunktiiks käe-soleval aastal on Eesti Raama-tuasta ülemajalises ulatuses. Kujunegu Eesti Vabariigi 57-nda aastapäeva pidulik aktus Stock-holmis Raamatutuasta jõuliseks avataktiks Rootsi ulatuses!

"Perekond keeldus"

NEW YORK (EPL) — EELK konsistooriumi ühendab Vaba Eesti Sõnas ilmunud kriitikat puuduliku J. Kõpu 100-aasta juubeli tä-histamise etteheltega kiriku poolt, kusjuures m.h. märgitakse, et Jo-han Kõpu mälestuseks eriteose väljaandmisest ei saanud asja ka-dunu perekonna vastuseisu tõttu:

"Oid loodud eeldused eriteose väljaandmiseks J. Kõpu seni il-mumata tööde avaldamiseks. Kava teostamine pörunud aga perekonna vastuseisule. Perekond olnud vastu ka aktuse korraldami-sele, milline oleks toimunud EELK, E. Teaduslik Selts Rootsis ja EÜS-i Stockholmis koondise this-korraldamisel."

Maaja Duesberg

Ed. Reining

**EESTI
KULTUURI
KOONDIS**
POSTGIRO 57588

Erik Haamer: Kaardimängijad.

Kirjanduse, muusika ja kunsti õhtu Göteborgis

Novembrikuu kunstnäitusele toimus Göteborgi Eesti Majas nõudunud pühapäeval sisukas järelmäng. Kunstnikud, kes sellest näitusest osa võtsid — Endel Kõks, Karin Luts, Otto Paju ja Erik Haamer annetasid majale igati ühe tüki, nendest Haamer suureformaadilise õlimaalingu "Kaardimängijad". Kokkutulek oli välja kuulutatud kontsert-kirjandusõhtuna. Eesti Maja saali, kuhu ametlikult mahub nelikümme inimest, oli saanud üle saja.

Õhtu sissejuhatuse tegi peremeheksit Jaan Järv Göteborgi Eesti Maja Klubi nimel. Ta avaldas programmi ja soovis head kordaminekut. Õhtu koosnes kolmest osast: muusika, kirjandus ja kunst. Guido Vecchi ja Hilja Saarne esitasid seeläbi muusikaprogrammi, mille peaosas moodustasid Sibelius "Meinööhiole" ja eesti rahvaviisi. Harva või mitte kunagi on ishele Eesti Majas esinenud niisuguses toonisäras ja interpreteeritud puhtuses. Guido Vecchi on Göteborgis tuntud tehelist ja tema esinemised eestlastele on alati kõrget hindamist leidnud. Kirjanduslikus osas pakkus näit-

leja ja näitejuht Tili Haamer "taheda loo", nagu ta ütles. See oli peatükk arkamisest mere-reevliromantikast, kus peategelase esines kardetav Verine John allas Juhan Sarapik, kes pärast mitmeid hirmutegusid vallutas Santa Krutsi linna ja luusa Isabella. Lõpuks saab ta kodus Saaremaal triibulised püksid oma tubli ema käest. John päästis ennast osava jooksmisega kadakapöösaste vahel ja pääsis sel moel Isabella käest plehku. See liigutav ning dramaatiline vaateplätt oli nagu kirjutatud Tili Haameri esituse jaoks.

Järgnes kunstiteoste üleandmine Eesti Kultuuri Koondise poolt. Pildid võttis tänuõnade ning head lubadustega vastu Göteborgi Eesti Maja direktor Mart Mägi. Karin Lutsu "Vegetatiivne kujundus" oli tähelepanu tsemrums peosaalil seinal, samuti Endel Kõksi lito "Mehhiko" — mõlemad tutvavad juba novembrikuu näitusel. Lisaks Otto Paju värviõlele puutõlkele Gotlandi motiivil, oli tema poolt veel üks täiesti uus leht ette nähtud näituse peakorraldajale Jaan Saviojale. Publik kviteeris tänuga Jaan Savioja teinud göteborglastele sobiva näitusesaali ehitamise juures ning viimase kunstnäituse läbiviimisel, kus müüdi Göteborgis rekordilisel eesti kunstnike töid.

Erik Haameri suuremõtmeline "Kaardimängijad" äratas erilist huvi veel seetõttu, et kunstnik ise — vana pallaslane — oli kohale ilmunud. Tema mahlakas ütlemissviis ning humoorikas kõne jäi õhtu meelejäävamaks lõpp-punktiks.

Haameril on tema kunstiloomingu algusest peale olnud endastmõistetav ning loomupärane vajadus randade analüüsimiseks. Tema kunst on just eriti sellest tuntud vaatevinklist võetuna soolaalne või ühiskondlik. Suured monumentaalsed lõuendid idealseerivad tööd rannas, peamiselt kala püüdmist. Haamer näitab, eriti oma varasemas loomingus inimest, kes rannaga kuidagiviisi olei ning päriselt ühte on kasvanud. Uus aeg on aga lükanud vaateväljale uued sotsiaalsed nähtused, uutmoodi laisklejad või peesitajate kaadrid, suvesemestrite rändkollektiivid. Mitmete kilomeetrite pikkused inimliha reservaadid Euroopa ning Aafrika liivarandadel on nagu meeletoetus meile kõikide kord nomadiseerivast algupärast. Need õnneotsijad, "pähkese-kütid", kaardimängijad, pallitugajad ja maruinsasööjad kõikidest kategooriatest on nüüd muutunud paigalisteks rannas. Seal toimuvad kõikmoodi elunähtused ilmastikuolude peale vaatamata. Üks kaunis tükk loodust, äralõigatuna oma töölistest funktsioonist, ägab sotsiaalse pinget ning kontsentratsiooni all. Uutmoodi elunormid tõstavad pead, toovad endaga kaasa ka uutmoodi mõlemise ja iseteadvuse, koguni uhkuse. Võibolla ka uut moodi haigused või mingi moehaigus. See uus ühiskond, individuaalselt mittemõtle, on teel meile kõikide poole oma ähvardava bingo-mentaliteediga.

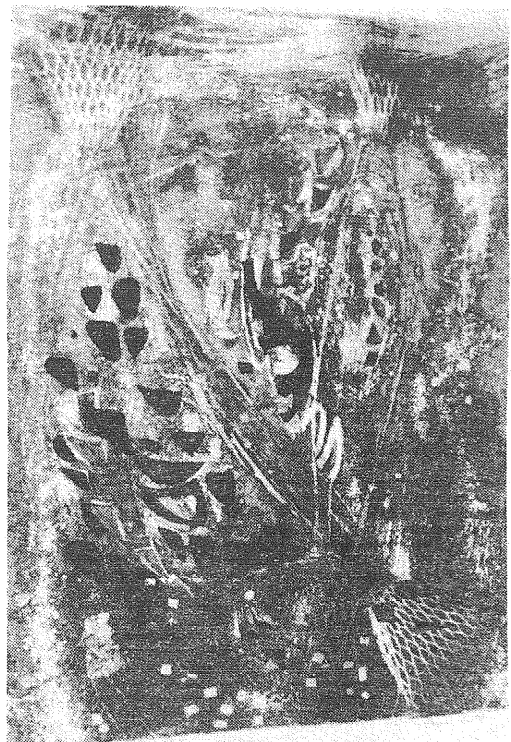
RAIN REBAS

Rilgikulla müük enam-pakkumisel ei toonud seda huvi, mida valitsus eeldas. Müügile lastud 2 miljonit. üntsist, realiseeriti vaid 700.000 üntsi kokku 125 miljoni dollari eest. Keskmise üntsi hind oli 165,65 dollarit.

Fordi kontsern otsustas müügi vähenemise tõttu sulgeda 17 firma 23-st tehase. Tehaseid suleb ka Chrysler. Veerand miljonit autotõist jääb töötä.

Endel Kõks: Mehhiko.

Karin Luts: Vegetatiivne kujundus.

Komitee asemike kogu kandidaadid Valimised veebr.

Eesti Komitee Asemikekogu valimised toimusid 17–23 veebruarini k.a. Kandidaatide ülesand- nimes viimaseks tähtajaks oli 27. jaanuar. Kandidaatideks esitati 70 Eesti Komitee liiget, neist tuleb valida 80 Asemikekogu liiget. Kandidaatideks on esitatud järgmised isikud:

Aleksander Alep, Elmar Anderson, Matti Aniklo, Rein Asu, Anne Aus, Anu Blunt, Heiner Erendi, Karl Erenurm, Sven Hanson, Sven Hanson, Virge Hint, Arvo Horn, Harri Härm.

Elmar Jakobson, Martin Juhkam, Maie Kaaret, Renate Kaasik, Lili Kaalas, Bernard Kangro, Eeva-Merike Kangro, Eduard Karma, Helga Kerstall, Harri Klisk, Tõnis Kint, Arnold Kivimäe, Maria Kleitsman, Aleksander Kompus.

Endel Krepp, Jaak Kruusmägi, Madli Kurvde, Andres Küng, Teodor Kunnapas, Udo Kunnapas, Adelaida Lemberg, Kalju Lepik, Anne Lepp, Nils Lindeberg-Lindve, Hele Lüdis.

Aksel Mark, Heinrich Mark, Indrek Martinson, Johannes Mikkelsen, William Muld, Meemo Mäelo, Arvo Mägi, Louis Mölder, Richard Norvelli, Elm Nuu.

Ivar Paljak, Voldemar Palm, Gerhard Peet, Enno Penno, Arnold Pundi, Sigrild Põdrus, Ralvo Randes, Nikolai Randmaa, Juhan Raud, Sven Alur Reimans.

Artur Reintamm, Karl Ristikivi, Arved Rossman, Arved Ruusa, Jaan Ruusa, Harald Sepp, Helene Sikkar, Voldemar Sõjamägi, Karl Tagel, Valter Tautil, Johan Ungerson, Helmo Vadi, A. Vaks.

Uudiskirjandus

AJALOOLOSE ETTEKANDED

Tavalise, kaheastase valmis- tamisajaga, ilmus mõeldud aasta jõuluks Balti Teadusliku Uurim- sühingu (Association for the Advancement of Baltic Studies) III konverentsi, Torontos 11–14.5. 1972, ajalooliste ettekannete tuu- mosa pealkirja all "Baltic History" 34 lehek. koos registriga.

Eestlaste osas esineb selles kõi- gepealt põhjaliku ettekandega Jü- riöö nässust 1943 prof. P. Peter Rebane, kuna prof. Toivo U. Raun käsitleb eestlaste väljakujunemist 1800–1914 (Modernization and the Estonians). Eesti Vabariigi isese- lavuse manifesti on kõnelenud agronom dr. E. Järvesoo. Autori- tatismi esiletulekust Eestis (s.o. n.n. "vapside liikumised") jm) kirjutab mag. Imre Lipping, kuna Eduard Laamannist kui ajaloolas- sest leidub põhjalik käsitlus praes- gusest ass.-professorit Olavi Aren-

silt. Sellele jätkuvalt tema isa, dr. jur. Ilmar Arens kirjeldab lähe- malt Tartu ülikooli teaduslikku missiooni Peipsitaguse ja Ingeri- maa eesti asunduste uurimiseks 1942/43. Kolmanda konverentsi ülevaate kaasautoriks on eestlane, prof. Mard Valgemäe.

Kuuld peale selle leidub kirjutis Tartu ülikooli observatooriumist ning tema tähtsusest astronoomia- arengus Lätti matemaatika-pro- fessor Eugene Leimaniel, samuti Saksa Välisministeeriumist ja eestlaste iseseisvustootlustist 1917/1918 baltisakslaselt dr. vahahärra Arved Taubert.

Mõned eestlaste ettekanded, näiteks ajaloolase E. Uustalu oma eesti vabatahtlikest Soome armees 1943-1944 ei ole seavastu teadmata põhjusil avaldamist leidnud.

Steve Olem, turismibüroo tege- lane Dallasest, Texase osariigist USA-s, viibis mõned päevad ame- tiasjus Helsingis.

ELMAR VRAGER:

Tagasi Mäavlisse ja Aruseljale. . .

Nii Kärđlast kuni Käinast 10 km kaugusel asub väike Nõmbla küla. Kärđla pool otsas võrsus vanasti kaunis männik ja seda ala kutsuti Nõmbla nõmmeke. Käina pool oli kadakane puudest harv Nõmbla karjamaa. Nõmbla külast oli juba meie päevil märkimisväärne männisalu veerel asuv iidne Kabil määnd, millel nimel on pühalikku hõngu juures, ja Matse talu heinamaal asetsev kunagise Ordu- ja Piiskopimaaide piirikiviks peetav kivi.

Otse männikule järgnes vasakul kaunitl punaseks värvitud väike koolimaja ja selle vastas, Mäavlis suunduva tee nurgal Nõmbla metsavahikoht, kus nüüd asub koguni meeskonna kantsel, kuna metskond ise kannab naaberküla Tubala nime. Nagu mujal Hiitumaal on siingi mõni talu elanikest tõhjenenud. Nii kirjutatakse seal: "Viitlet pole, aga Kuute on, Ratset pole, Matse on".

Selleks nüüd teatud keskuseks kuulus külast jääb 6 km kaugusele Hiituma keskosas metsadesse Mäavli küla, sellest 2 km kaugusel Kapasto metsavahikoht ja viimasest kilomeetri kaugusele Aruselja talu. Viimaseid kaks ja Mäavli neljast talust kaks läksid 1939. a. Eesti - N. Liidu abistamisakti tulemusena Vene lennuväledele.

Hooned aga jäid kohale. Mäavlist asus Mihkel Männamaa oma perekonnaga Tubalale, Peeter Männamaa sama Pühalepa valla idarannikule Hagaste külla. Nüüd on nad kõik, nii Mäavlis kui Aruseljal, oma kohtade tagasi. Nähtavasti on N. Liit jäljendanud saksilastele tuntud "talude tagasiandmist" nende tegelikele omanikele.

Aruselja selleaegne peremees Jaan Harusoo puhkab juba Käina kalmistul ja nende ajaloolist eesilaste talu peab nüüd tema poeg Voldeimar, kes on abielus ülalmainitud Mihkel Männamaa tütrega. Kapasto mulle teadaolev kõige vanem metsavahi oli Joe, kelle kahest pojast Mihkel töötas oma eluaja. Mänspea algkooli juhatajana Ernaste vallas, kuna teine vend Foel asus Kärđlas, töötades säälises kalevivarikoris.

Eesti vahariigi ajal oli siin metsavahiks Peeter Kõrgerman, kelle poeg viimati oli Nõmbla metsavahiks. Kapastost kirjutatakse nüüd järgmiselt:

"Kui metsaas hõreneb, näete Kapasto metsavahimaja. Metkonna juurde saab siit seitsse kilomeetri ja nüüdne metsavahi on pigema liiga inimkauguseks põlunud. Viimane, kes siin elas, oli Oskar (nähtavasti perekonnanimi). Kiltselede lehisevitte ja heinte viimiseks põlunud tal vaja kaugele minna. Majast kiviviske kaugel kasvavas laides okstega kuusk, mille all oli loomadel varjuline söögikoht. Läbi akna võis neid vaadata. Mõned hoidusid metsavahipere läheduses suvelgi - juhtus, et otse majade juurest uhke sokk välja hüppas, üle tee jooksis ja lausa lennult madala taimelaia ületas.

Gümnaasium ja täienduskeskkool

Eesti gümnaasium ja täienduskeskkool Stockholmis on kõikide õigustega eestikeelse kooli noortele ja täiskasvanutele. Õppekeeleks toimub õhtuti kursuste korras. Traegum on vabu kohti veel järgmistele kursustele: eesti keel, inglise keel, rootsi keel, prantsuse keel, soome keel, ajalugu, bioloogia, maadused, keemia, füüsika ja matemaatika. Address: Tuligatan 20, 113 53 Stockholm.

hääbematul kombel taimepeenraile järgi tikklid. Usun, et sokku võib nüüdki näha. Oskarit aga enam pole. Kahju, ta oleks talle kindlasti söönud Hiituma parimat õlut pakunud. Maieidat ja lahedat, mida mandrimees nagu kalla joob, kuni järsku märkab, et. . .

Järgneb väike pummelungil kirjeldus, millest Kapasto naaber-metsavahid ja tehnik osa võtnud. Metsaliem saanud Nõmbla metsavahi Kapastosse, et miks teenistujad ei kogune ettenähtud koosseis Nõmbasse. Kuid kutsuja jäanud isegi sinna, nii et metsaliem ise pidanud lõpuks minema mehi Nõmbasse kutsuma.

Nii kirjeldab säälset elu Hella-Mare Männamaa akajirjas "Eesti Looduses" nr 11 - 1974. Ta pakub ka Aruselja Jaanist iseloomustava kirjelduse:

"Aruselja Jaan oligi isevärki mees. Ega siin metsade taga kehadel maadell rikkus kergesti tulnud. Jaani tööpäevad olid teiste omast ikka kaks korda pikem olnud. Päeval rühmas põllul, õösel läks laternaga kraavi kaevama. Maganudki ta vahel kõõgis pingi peal, rüüdist lahti võtmata, et kiiremini üles saaks. Üks külaelamees polevat uskunud seda juttu, et Jaan õõsekski saapaid jalast ei võta. Vaadanud siis salimahti, kuidas Jaani saapad nõõritud olid. Tõepoolest, Jaani saapad teisel päeval täpselt samuti jalas, üllat kolmas aas vahele jäetud.

Kui Jaan alles noor olnud, äratanud Aruselja peret taluohemmi-kutei elus keel. Jaan toonud kuke tuppja. Jaani vend oli kord liiga varajase ärataja peale vihastanud ja kireja toobri alla pannud. Jaan olevat siis suure valgeni maganud ja vendade vahel pärast seda suur tüli tõusnud."

Edasi kirjutatakse Jaani ehitamisest, rikkuse kogumisest, aga ka huldusest. Aruselja talu on kindlasti üks Hiituma vanimaid kui mitte neist kõige vanem ja selle lüüsed hooned püsivad tänini:

"Hooned on praegu kõik madalaks vajunud, paljudel toed-teibad all, et püsti seisaksid. Seinad kaovad kõdunevate ja sammaldunud puuristade varju. Riitadele lisandub Jaan iga aastal mõne kihi juurde, et ikka räästani ulatuks, kuigi alumiised järjest kokku vajusid. Ja kõikvõimalikke tarbepuid katussealustes ja varjulistes nurkades! Mida kõige majapidamises tarvis võib minna! Aga Jaan läks enne mulda, kui ta need metsaandid ära kasutada jõudis."

Aruseljal umbes 5 km kaugusel Käina - Kõrgesaare maantee ääres Kaupis asub nüüd lennuväli, kust toimub lennuühendus mandriga. Varren oli siin ainult metsavahikoht. See on Karl Kaupsi esilaste kodu, kust nad oma perekonnanimegi saanud. Sama maantee Kõrgesaare suunduva osa ääres asub paaritaluline Leigri küla. V. Mäeumbaed ja H.E. Rehassoo "Siin- ja sealpool maanteed" lk. 34 kirjutatakse Leigrist:

"Hütitl Käinasse suunduva tee ääres Leigri külas Murro kõrtsi ouel toimus 18. saj. 60-ndate aastate keskel Hiituma esimene vabaõhulaulupüha Reigi ja Käina kooride osavõtul. Laulupüha üheks int-sakooriks oli Reigi praost G. F. Rinne."

Nii on siingi metsade üksinduses ja üksiklohtade õudel toimumud kultuurilisi kogunemisi. Õkski koht ei ole selleks kauge, et sinna ei künniks mele rahvuslikud üritused ja igal pool elab eestlaste töökus ja sügav koduarmastus, mis kutsus nii Aruseljale kui Mäavlisse tagasi oma elanikke, et jatkata seal oma isadest pooleli jäänud tööd.

E. VRAGER

Aime, u-na Utt, ja Ants Saarele suud Stockholmis teise lapsena poeg.

KEELETARKUS

(Veste tänapäeva Eestist)

Portfelliga külatine vaatas nõu-tult ringi töötoas, mis lõhnas värskete laastude järele. Viimaks astus ta ühe vanema töömehe juurde, vabandas segamise pärast ja ütles:

"Ma tahaksin divani tellida."

"Kas paberid on kumuris klaariks tehtud?" küsis meister.

"Jah, tellimus on vormistatud. Mul on, muide, kaasas ka visand, kus on täpsed mõõdud näidatud."

Meister vaatas joonist ja avaldas siis oma arvamuse:

"Sellest tuleb täisvärk, aga plekki läheb ka sellejagu roh-kem!"

"Mis plekki? Ega ma ole telli-vihmaveetorusid või praepaane tellima tulnud."

"Ah, teie ei saa ka aru! Ma rää-gin divani hinnast, et kui palju tell-tuleb plekki välja laduda. Aga mis see lõpuks minu asi on. Hind on le-nib ju sellest, kui palju tell võimu on."

"Kuulge, te olete täna viis natu-ke. . ." Tellija näitas sõrmega kõi-risolemele.

Meistril libises pahameelevari üle näo: "Ää laula! Ma poie enam teab mis ajast mouksu tulnud. Viimati, kui see juhtus, tuli sellest juba estraad. Olime siinsamas värkstoas palgapäeval koos ja ve-nitasime kolme peale välja viis pool nula, siis veel kolm notti otse. Mina kukkusin esimesena utiili, teised püüsid veel kuidagi karku-del."

"Tule taevast appi, mis keelit te

räägite, ise juba aastates inime-ne!" Ii tellija käsi kokku.

"Oo, teie palistate selle koha pealt veel jõe roheline olevat", kostis meister. "Mis tööga te en-dale ninaeist muretsete?"

"Te mõtlete ametit? Ma olen kooliõpetaja."

"Ah, tähendab siis ikkagi õps. Ma mõtlesin juba, et tire ise."

Teine ei vastanud midagi. Meis-ter koputas näpuotsaga pakipõh-jast paberossi esile ja ulatas kü-lalisele:

"Eks teeme siis natuke auruka!"

"Ei, tänan ma ei suitseta. Aga õelge parem, kust te kõik need hirmsad sõnad õppinud olete?"

"Ah mina võin ju vist ikka oma poisilt. Tema õpib seda jälle iga päev koolis."

"Kus koolis?" Diivanitellija püüis tungiva pilguga meistrilt.

"See on ennekulmatu, millist ri-stustatud keelt meie kasvav põlv-kond tarvitab, ja kasvatajad - need ei kutsu ega näe midagi."

"Ah et kus koolis ta õpib? Kes-kkoolis, selles, mis on siinsamas ümber nurga."

Tellija ei vastanud midagi. Ta kõlpsatas portfellilukud kinni ja tegi minekut.

"Oot, oot, kõlamees, kuhu sa nii tulistvalu vändad?" hüüdis meis-ter. "Ma ei tea ju, kuhu pean töö ära saatma!"

"Ma olen keskkoolist, sellest, hm, mis on siinsamas ümber nur-ga!"

"Kassari" juhtkond koostati noortest

Eesti Rahvatantsu Ühing "Kas-sari" kevadhooneg läks usinalt käiku. Korralduste treeningutele kogunes jälle hulk uusi rahvatant-suhuvilisi ning nagu viimastel aastatel siinna paistnud, on "Kas-sari" vaimu säilitanud noorem põlvkond, kes stundinud ja tleska-svanud Rootsis.

Eesti rahvatantsude stiilipühitust ja eürõõmu on "Kassari" tantsi-jad saavutanud aastaid kestnud

J. Kõpu fondi teadaanne

Johan Kõpu nimelise Eesti Ka-pitali eesmärgite on abistada pe-guluses arvukate eesti noorte isete-guvust ning toetada eesti omaniku-tuuri säilitavaid ja rikkastavaid üritusi. Eelmiste aastate eeskujul võtab kapital valitsus vastu soo-viavaldusi majandusliku abi saa-miseks kapitali võimalused pihides. Vastavad soovivaldused ka-pitali valitsusele palutakse saata hiljemalt 10. veebruariks s.a. aadressil: Johan Kõpu nimeline Eesti Kapital, Wallingatan 34 - II, 111 24 Stockholm.

"Kihlus" New Yorgis lavale

NEW YORK - NY E. Teatris käivad juba oktoobrist alates proovid Arvo Mägi komöödiaga "Kihlus".

Esietusdus on määratud a. vee-bruarile 1975 ja see toimub taas Barbizon Plaza teatrisaalis. Näidendi lavastab Saima Lotti-Neumann. Osalistena toimivad Ene Harju (esmakordselt NY E. Teatris), Eduard Kott, Joh. Mosin, Urmas Kämer, Aime Martinson-Andra, Ralf Saas ja Kadi Taniloo-Tekkel. Dekoraatorina debüteerib rakendus kunstnik Jaak Leino, la-va-mändzheriks on Asta Länd.

Ida Grünthali mälestades

IDA GRÜNTHAL

Neli päevil jõudis Soomest kurb sõnum, kumendal jaanuaril kustus Ida elukünnal, hühkese raske haiguse tagajärjel.

Esimest korda kohtusin Idaga Kuressaare suvel 1920, kuhu ta tuli oma emaga, kes vajus mudavannide tervendavat ravi. Arva-tavasti tol suvel tutvus Ida luuletaja ja Willem Grünthal-Ridala, sest varsti kuulsin, et nad abiellusid. Lähem tutvuse meie mõlema pere vahel tekkis 30-ndatel aastatel, kui suvisime samas kohas - enne Haapsalus ja hiljem mõlemate Grünthalite sünnikohas - Muhu saarel.

Sidemed katkesid okupatsiooni ja sõjaegadel. Raskustes õpid tundma tõelist sõprust. Ida Grünthal avas oma kodu eesti "soome-poistele", kui nad seda vajasis ja mõnigi teine eesti pagulane leidis tema kodus Helsingis sooja vastu-võtu.

Ida lestest 1940 a. Töötades kooliõpetajana hoolitses üksinda oma poegade eest. Soome keele kõval oli tema peres sama täht-susega eesti keel ja mitte ainult pojad, vaid ka poja lastel on soome keele kõval eesti keel selge.

Ise olen mitmel korral suveti viibinud Helsingis, peitudes Ida juures. Kõrs käisime neli soomlas-lik külas, kes olid oma ajal seotud Eestiga, nagu Schvalbede pool, Ida Kallase juures.

Ida Grünthali korteris sõlmiti ka sõpruseleping soome ja eesti soor-pistimistele klubide vahel. Aino Suits oli tol õhtul pealkõnolejaks.

Südamesoojus, tarkus ja lõpma-tu kannatlikkus eluraskustes ja sealjuures alaline huvi tänapäeva sündmuste ja probleemide suhtes, mis kerkinud nii soome kui ka eesti rahval muutunud rahvusvahelises okhorras, iseloomustavad Ida Grünthali vaimset kaju.

Jägu tema mele mälestustes esto-soome sõpruse helge eesku-juna.

VERA POSKA-GRÜNTHAL

Populaarne ahvikunst

PORTLAND - Portlandi loo-maala korraldasti kunstnastis. Nähtav esimesel oma töödega neli shimpansed, Bathsheba, Charlie, Delilah ja Jebel. Ahvide maale müüdi 1 500 dollari eest.

Idee algataja oli loomaala so-sioloog Lucie Wisdom, kes 1972. aastal alustas maailmiskursust shimpansedele. Ta leidis, et ahvid vajavad oma emotsioonidele mungavälja, et mitte hingeliselt haigestuda. Kunstnastis müüdi kõik tööd ära ja Lucie Wilson ütles, et shimpansed ei jõua kaugeleki kõiki teinimisi täita, sest pärast kunstnastist on Portlandi loo-maast saanud sadu teinimisi nelja shimpansse maale peale.

USA-s suri 23. detsembril Walter Kona, stund. 12. aprillil 1985.

TARMO SEPP

USA alandab riigimaksude ko-summas 15 miljardit dollari ulat-usse, et tugevdada kodanike ostu-jõudu ja sellega ka majandust. Presidendi vastav ettepanek tä-hendab keskmisele tulumaksu-maksjale 400 dollarilist kergendust aastast.

Armas abikaasa, meie kallis isa ja vanaisa

Oskar Piilman

Sünd. 27/6 1901 Piiistveres.
Surn. 27/1 1975 Stocktorpis.

Sügavas leinas

ELISE

IVI ja IB

ASTI ja RODNEY

LAPSELAPSED

Matusetalitus toimub reedel,
7. veebruaril kell 11.00 Jakobi
kirikus Stockholmis.

Armastatud venda ja onu

Oskar Piilman'i

mälestavad leinas

HELMI ja KONSTANTIN
MALE ja KAAREL
HELVE ja RAGNAR
VALDEK
ANN LIHS

Armast sugulast

Oskar Piilman'i

mälestab leinas

RENATE SALEM

EKK kauaaegset juhatustliiget

Leo Parre't

mälestab sügavas leinas

EESTI KULTUURI
KOONDIS

Lahkus meie hea sõber

Oskar Piilman

Mälestab kurbuses

HARRY KASK
perekonnaga

Meie armast

Eugen Krooni't

Sünd. 24/3 1895 Ridaslas
Surn. 29/1 1975 Uppsalas

mälestavad sügavas leinas

ABIKAASA ja POJAD
perekondadega Eestis
GUNNAR KROONI
perekonnaga

Matusetalitus toimub lau-
päeval, 1. märtsil kell 12.00
Eesti Apostliku Õigeusu kiri-
kus (Jakobi kiriku kabel,
Västra Trädgårdsgatan,
Stockholm)

Oma kauaaegset rev.kom.
esimeest

Vandeadvokaat

Leo Parre't

mälestavad leinas

STOCKHOLMI
EESTI ALGKOOOL

EESTI ALGKOOOLI
SÕPRADE SELTS

LASTEVANEMATE
KOMITEE

Armast kaasvõitlejat

Mag.phil.

Herbert Tampere't

Sünd. 1/2 1908 Rannus
Surn. 19/1 1975 Rannus

leinavad

SÕBRAD

"Võljestost" Rootsis

Kui algas arstiteadusliku õpetuse lammutamine Tartus

"Pole vajalik, et spetsialist-arstiteadlane oleks ühtlasi eriteadlaseks füüsika ja botaanika alal või vastupidi. Kuid on olemas üks teaduseharu, mille tundmine on enamlastele kohustuslik kõikides teaduseharudes, s.o. marksistlik-marxistlik-leninistlik teadus". Need Stalin sõnad olid juhtumõtteks, mille kohaselt N. Lõidus pidi toimuma õppetöö ka arstide ettevalmistamisel. Selle järgi käiks ka täna ja see põhimõte rakendati muudugi koha ka Eestis, kuigi see oli seotud teatud raskustega. Arstide ettevalmistuseks olid N. Lõidus meditsiinilised instituudid. Eestis need puudusid ja seetõttu pidi väljaõpe toimuma endist viisi Tartu ülikooli arstiteaduskonnas. Sellega on seletav, et teaduskond pidi sügisel 1940 alustama tööd ilma nõukogude programmita. Erandi moodustas muudugi marksism-leninism, millel kateedri juhatajaks määrati prorektor Kristjan Kure, endine saarlaigne velsker.

Kure andis õppetöö alguses de-
kaanide üldinformatsiooni, mil-
leist muudatusi tuleb õppetöös
ette võtta ja kuidas see peaks to-
imama. Juba siis selgus, et ta oli
vastutanud oma "eriharidusele",
meditsiinilistes küsimustes kui ka
õppetöö korraldamise alal vähik
ega osanud ka arstiteaduskonna
õppetöö korraldamises nõu anda.

Dekaanadi algatusel, nagu sele-
tab üks tollaegsetest noortest,
koostati üleminekuaja töökava,
kusjuures kasutati Leningradi
Meditsiinilise Instituudi õppepro-
grammi ja vabariigi ajast pärine-
vaid sugemeid.

Kuna teaduskonnale 1940 ei saa-
bunud mingeid juhtivaid Hariduse
Rahvakomissariaadist ega mujalt,
talitati alnete õpetamisel enam-
vähem oma äranägemise järgi, s.t.
endist viisi ilma suuremate muu-
dusteta.

Uute ainetena tulid juurde
marksism-leninism ja vene keel
ning vanemate kursuste jaoks ka
poliitiline ökonoomia. Viimase lu-
gemiseni aga ei jõutud, kuna
marksism-leninismi õpetusega ei
jõutud küllalt kaugelt. Peale selle
puudusid teiste uute alade jaoks
tarvilikud õppejõud.

Seevastu loeti marksism-len-
inismi aluseid arstiteaduskonna
üliõpilastele 4-5 tundi nädalas ja
vene keelt umbes sama palju. Pal-
ju targemaks tundugid just ei saa-
nud, kuigi just neid õppeaineid

peeti väga ühtsateks ja loengutest
tuli tingimata osa võtta.

Semestri lõpul pidi üliõpilased
nendes ainetes sooritama ka eks-
samid. Muudugi suurenes nii üliõ-
pilase tööprogramm tunduvalt ja
raskendas süvenemist meditsiini-
listesse distsipliinidesse.

Seda ei saadud arvestada, kuna
N. Lõidu arst pidi esmalt valdama
marksism-leninismi. Ilmselt on see
nõnda ka tänapäeval.

Kuidas marksism-leninismi
alusel valdamise küsimuse lahendi-
damine arstiteaduskonnas edenes? Lektorit-
eks olid N. Lõidust tulnud
eestlased Päll ja Juhanon. Nende
tase õppejõududena oli madal, et-
tekanedeviks hakkakas ja labane,
nagu seletavad loengutest osavõt-
nud üliõpilased.

Kuna lektoritel puudus arusaam-
ine meie tudengite hariduslikust
asemest ja marksism-leninism oli
võrras ja õieti kedagi ei huvita-
nudki, siis oli loengutel alataas
kuulda rohinseerivaid märkusi,
kõhmitusi, naeru jms. Eriti suurt
rahulolematust ja teravalt vahe-
leühendit põhjustas lektorite os-
kamatu käsitlus Eesti Vabadussõ-
jast ja Soome alist.

Nende nähete tõttu pidi dekaan
sageli andma seletust marksismi-
leninismi kõrgemale eesrindlasele
ja prorektor Kurele. Lektoritele
ebameeldivate nähete ärahoidmi-
seks seati parteiorganisatsioonid
poolt üliõpilaste hulka valve kor-
rariikujate järele. See tõi endaga
kaasa mitme üliõpilase kadumise.

1940/41 vahetusel muutus endine
kord. Direktiivide andjaid tekkis
mitu. See asjaolu valmistas teadu-
skonna tööle mitmesuguseid ras-
kusi. Eesdrju hakkas tulema
mitmelt poolt, kusjuures need tihti
olid üksteisega vastolus. 1941 ke-
vadel hakkas otseselt eeskirju
andma Meditsiiniline Peavalitsus
Moskvast, kes teaduskonna tege-
vusele juhised andes ei arvestanud
kohalikke olusid, arvatavasti ei
tundnud neid ega tahtnudki tunda.
Kõik pidi sündima N. Lõidu eesku-
ju.

Kuna arstidest oli suur puudus,
ühendati teaduskonna üliõpilaste
õppeaega viimase kursuse üliõpi-
lastel jätki ära praktikaaasta (ka
N. Lõidu meditsiinilistes instituut-
ides kestis õppeaeg viis aastat)
ning vastavalt N. Lõidu põhimõte-
tele määrati noored arstid sund-
paigutamise korras kohtadele.
Tõrkuda ei tohtunud keegi.

Moskva esindajate poolt tähen-
dati, et paigutamine Eesti väikes-
maa-ala kohta pole midagi võrrel-

des sellega, mis võib toimuda n.
Lõidu hiljelaiale.

Kuna kõrgema tervishoiuper-
sonali ettevalmistamine N. Lõidus
toimus instituutides, siis tuli ka
Eestis sellele korrale üle minna.
Tartu arstiteaduskonna ümberku-
jundamine iseseisvaks instituudiks
kerkis akutselt esile 1941. Õpet-
laskond ei pidanud ülikooli tüke-
damist soovitavaks, kuid kuna
seda Moskva poolt kategooriliselt
nõuti, polnud midagi parata.

Moskva nõudmise täitmiseks
määras ENSV Rahvakomissariid
Nõukogu 27. mail: "Reorganisee-
rida ENSV Tartu Riikliku ülikooli
arstiteaduskond Tartu Riikliku
Arstiteaduse Instituudiks arvates
1. juulist 1941". Selleks moodustati
erikomisjon ja dekanadi anti
korraldus asuda instituudi põhi-
kirja väljatöötamisele.

Mis puutub kesk-tervishoiuper-
sonali ettevalmistamises, siis kor-
raldati see N. Lõidu eeskujul me-
ditsiiniliste keskkoollide kaudu.
Need töötasid Tallinnas ja Tartus,
kusjuures valmistati ette velsk-
leid, ammaemandaide ja meditsiini-
nõudeid.

OSKAR ANGELUS

Kohaliku elu

BORAS

Teater

Lauapäeval, 8. veebr. kl. 19 toi-
mub Engelbrektsskola aulas Pinna
Studio külasitendus "Kauged
rannad". Pääsmed müügil koha-
peal tundi enne etenduse algust.
Kõik on teretulud.

STOCKHOLM

Pensionäride kokkutulek

Pensionäride ühingu liikmete
kokkutulek toimub teisipäeval, 11.
veebr. kl. 13 Eesti Majas, Walling.
34. Helmi Mäelo ettekanne "Raa-
matu osast eestuse säilitamisel".
Klaveri ettekanded heiga Andrae,
deklamatsioon Marie Kalbek,
ühislaul. Osavõtta soovijatel re-
gistri. hiljemalt reedeiks, 7. veebr.
tel.: 38 69 80, 51 53 73 või 26 58 22.

STOCKHOLM

Kooli kokkutulek

Tallinna Linna Tütarlaste
Kommertsgümnaasiumi õpilaste
kokkutulek toimub pühapäeval, 2.
märtsil kl. 12 Eesti Majas, Walling.
34. Eelregistreerimine vajalik, tel.
08/88 97 55 (Truuvet), 06/37 76 27
(Viksten), 06/711 68 (Teedia).

Dollari kurs langeb

Dollari kurs on viimasel ajal
pidevalt alla läinud ja rahvusva-
helist rahandusturul on noteeritud
juha dollari kurssi alla nelja
krooni.

Areng teeb küsitavaks, kui võrra
rahvusvahelisi ärisid tulevikus
enam saab sõlmida dollarite alu-
sel. Alles näin kü tagasi, enne
presidendi vahetust USA-s, oli dol-
lari kurs 4.50 ümber rootsi kroo-
nides.

Kui esineb surmajuhutum

Konsulteerige suurima usal-
dusega matusebürood

Thure Söderquist Begravnings & Eldbegrängelsebyrå

Maristorget 1
116 48 Stockholm
Tel. 44 86 07, 44 86 28

Erisk:

Eestikombelised
matusetalitused
Õppevane valvetoord

Liberty...

Algus lk. 1

Ülesandeks töötada välja kava
nende raadiosaadete kontrolliks
ja sidemeks välisministeeriu-
miga. Selgitatakse koos VOA-
ga ka ühise saatjaama küsi-
must. Münchenis koostatakse
Radio Free Europe ja Radio
Liberty ühisesse uude majja,
mis kergendab ühtlustamist ja
koostööd, võimaldades samal
ajal majanduslikku kokkuvoi-
du.

Samuti määratakse mõlema-
le raadiotele ühine kõrgem juha-
taja. End. suursaadikud Koh-
ler, Beam ja Hayes moodusta-
vad komitee, kes kaalutakse
iskuld juhtivatele kohtadele.

Nagu EPL kuulub, on Radio
Liberty asunud lahendamata ka
eesti saadete juhtimise ja per-
sonali küsimusi.

Muusikaõpetus Stockholmi algkoolis

Stockholmi Eesti Algkooli õpilastel on head võimalused end muusikaliselt arendada. Peale rootsi koolikavas ette nähtud muusikaõpetuse ja kooli poolt antava õpetuse eesti lauldes, on veel võimalik enda vabatahtlikult arendada instrumentmuusika alal.

Musikdirektor Lena Brodin on Stockholms Musikskola poolt ra-

kendatud kooli teenistusse pärast kooli kolimist vanalinna. Ta õpetab lapsi rütmikas, plokkföödi-, viiuli- ja klaverimängus.

Ta suur entusiasm õpetamise juures ja armastus muusika vastu on ka laste muusikahuvi tõeliselt stimuleerinud.

Küsimusele, missugusest instrumentidist ta kõige rohkem lugu peab, vastab ta, et igal

instrumentil on oma omapära ja erilised mängutehnilised võimalused.

Ta ütleb, et õpilased kahjuks tihti peale kasutatav plokkföödi nagu üleminekuks mõnele teisele instrumentile. tegelikult on plokkföödi jaoks kirjutatud väga palju muusikat ja instrumenti kasutatakse nii soolo- kui ka ansambliinstrumentina.

Lena Brodini suur armastus plokkföödi vastu ei takista teda aga näitama suurt entusiasmi ka teiste instrumentide vastu.

Nõnda on eesti kooli õpilastel näiteks juba teistes klassist alates võimalik saada viiuliõpetust tema enda poolt välja töötatud meetodi kohaselt.

Pildil näeme gruppi viiuldajaid eelmise aasta esinemisel. (RR)

Endine KGB ülem sai puutumatus lubaduse Bonnilt

Lääne-Saksa valitsus garanteeris täieliku puutumatus endisele nõukogude KGB ülemale Alexander Sheljepinile, kes N. Ljüu ametitühingute juhina saabus läbirääkimistele Düsseldorfis.

1962 väljastas liidukohus otsuse, mille kohaselt tolealegne KGB ülem Sheljepin tehti kaasvastutavaks Ukraina eksilpoliitiku Stepan Bandera mõrvas, mis leidis aset Münchenis 1959.

Seega oli teoreetiliselt täiesti võimalik, et läänesaksa viimud tohtisid Sheljepini arreteerida niipea kui ta BRD territooriumile saabus.

Hamburgi ajaleht Die Welt aga teatab, et kohtuminister Hans Joachim Vogel tegi osariikide valitsustele teatavaks, et Sheljepin on vabastatud igasugusest karistusest, vastavalt karistus-

seaduse 153-ndale paragrahvile.

Enne küllasõitu Lääne-Saksasse olevat Sheljepin ise nõudnud kirjalikku lubadust, et talle garanteeritaks täielik puutumatus.

Bandera mõrvati 1959 KGB-agendi Bogdan Stashinsky poolt, kes kasutas sinihappegaasi pistolit. Kaks aastat varem mõrvas ta ka ukraina emigrandi Lev Rebeci.

1961 vahetas Stashinsky poigi, andis end üle saksa võimudele Berliinis ja tunnistas mõravad üles. Ta mõisteti vaid kaheksaks aastaks vanglasse, kuna kohus leidis pehmendava asjaoluna, et peavastutus tegelikult lasus KGB juhtkonnal Moskvas. Ja eeskätt sellel juhul Aleksander Sheljepinil. (EPL/JA).

Shoti viski

GLASGOW (EPL) - Shotlase James McGeheili kukkus Glasgovi lähedal kogemata asjaostetud viskipudel Forth AndClyde kanalisse.

Külma ilmast hoolimata ei kõhelnud 46. aastane McGehe minuutki, vaid sukeldus kanalisse oma kallile pudelile järele. Ta uppus. Politseirapordis märgiti surma põhjuseks: "Uppus viskipudelit püüdes".

"Õndsad on need, kes ei tea. . ." Vår Kyrka Eestis

Ajakirja "Vår Kyrka" talitusjuhataja Stig Löwgrén on turistinäinud Tallinnas ja võtab oma mõlde ajakirjas kokku järgmiselt:

Nõukogude Eestis on tänapäeval üle 100 kirikuehituse - enne kõike luterlikud ja kreeka-õigeusuised - neist umbes kümme Tallinnas, Eesti pealinnas. Võrdluseks tuleb mainida, et vabas Eestis - enne Teist maailmasõda - oli statistika järgi umbes 300 kirikut. Kui paljusid praegusest sajast kirikusid praegu kasutatakse jumalakojana, selle kohta ma ei saanud andmeid oma suvel tehtud kiirvisiidil vanasse "rootsi linna" Soome lahe ääres. Oma silmadega võisin konstateerida, et igal juhul Toomkirik (13. sajandist pärit) on üha kasutatav jumalakojana. Meie rootsi keelt rääkiv juht - eesti üliõpilane tihendas, et huvi usu ja kiriku vastu on noorte hulgas minimaalne.

"Ainult vanad tegelevad veel niisuguste asjadega." Toomkirik on seest pime ja kaunis lagunenu. See meenutab küllalisele siiski rootsi aega. Muuhulgas põlvnevad altari ja kantsele sellest ajast. Siin asetsub ka Pontus de la Gardie haumoniiment. De la Gardie juhatas rootsi vägesid 1580. aastal aastatel Eesti vallutamise puhul venelaste käest. Meie juht väitis (ma pole sellele väitele leidnud tõestust): "Toomkirik omab ühe maailma suurima oreli."

Meie juht "õpetas" meid ka, kuidas jumalateenistus toimub (ta ütles end ülestõusmisepühak kirikus olevat käinud): "Koor laulab, laulude (!) numbrid lüüakse mustale tahvile kooris ja kirikuskaajad võivad lauluraamatust kaasa laulda jne "Õndsad on, kes ei tea. . ."

(Stig Löwgrén irriteerib põhjusega asjaolu, et turistid ei tunne rootsikeelset jumalateenistuse terminoloogiat. Juht kasutab sõna "sänger" kirikulaulude kohta (psalmer) ja sõna "talar" jutlustamise kohta (predikar)).

Kaunil Toompeal asub peale Toomkiriku ka imponeeriv Aleksander Nevski katedraal, kreeka-õigeuslik kirik 19. sajandist. Väljavaatepaigast (ilmselt Patkuli trepilt) võime muuhulgas imetleda ka Olveste kirikut (olevat baptistide kirik) oma saleda torniga ja Niguliste kirikut, mille torn restaureeriti alles a. 1970. Juht rõhutas korduvalt, kuivõrd hästi kirikud säilitatakse ajalooliste ehitustena. Tuleb meesle pida, et suur osa Tallinnast, muuhulgas hulk kirikuid, häviti.

Kahjuks polnud meil võimalust külastada neid või teisi kirikuid. Selle asemele sõitsime Piritale ja imetlesime Püha Birgitta kloostri vägevaid müüre, ehitatud 15. sajandil. Oli imelik elamus leida, et need lüüad varemend näivad olevat õlut ja viina joova noorsoo puhkepaigaks. Nägime seda oma silmadega. Suurel arvul vedelevad purustatud pudelid kinnitasid seda kurba muljet. (EPL/AI).

Stockholmi ürituste kalender

Eesti Kultuuri Koondises registreeritud üritused Stockholmis:

Reedel, 7. veebr. kl. 18.00, "1974. aasta EESTLASED ROOTSIS" - ettekandeid tegevusest ühiskondlikul ja kultuurilisel alal. Kontsertos: A. Pisku, H. Nerep - Mossin. Eesti Majas.

Laup., 8. veebr. kl. 19.00, Koore ja näitlejate ball hotell Strandis peoruumides.

Pühapä., 23. veebr. kl. 14.00, Eesti Vabariigi 57. aastapäeva pidulik kontsertaktus Kontserdimajas suures saalis.

Reedel, 7. märts. kl. 18.00, E. Kultuuri Koondise korraldusel Eesti Majas ettekannete - õhtu kirjandusest, kunstist, muusikast.

Laup., 15. märts. kl. 15.00, Eesti Korporatsioonide Liidu 60 a. juubeli tähistamine Eesti Majas.

Laup., 15. märts. Eesti Arstide Selts Rootsis - 30 a. juubeli tähistamine Svenska Läkarsällskapet'i ruumides.

Pühapä., 16. märts. kl. 14.00, St. Eesti Algkooli kevadpidu. Eeskava algus kl. 15.00 Skanstatuli gümnaasiumi aulais. Bohusgat. 24-26.

Pühapä., 23. märts. kl. 16.00, Suaree Salme Purre helitöödest Operi Rotundani saadlis, sissekäik Operi Keldri uksest. Esinevad: Salme Purre (klaver), näitleja Mare Leet, Raimund Raidve (tenor).

Reedel, 4. apr., Sopran Eva Wilson - Märtoni kontsert, klaveril Karl Bergemann, Kulturhuset'i Hörsaleni's.

Pühapä., 6. apr. Eva Wilson - Märtoni vaimulik kontsert Engbreksti kirikus. Kaastegevad: Carl Otto Märton (orel), Alfred Pisku (viulil), EELK segakoor ja noorte viiuliansambel.

Laup., 12. apr. kl. 18.00 ja pühapä., 13. apr. kl. 16.00, EKK korraldusel Lydia Koidula õhtu Eesti Majas.

Reedel, 25. apr. kl. 18.00, Ernst Jõeasari kunstnäitus - "Vaheiduseks skulptuurile", valik maalidest ja joonistustest - avamine Eesti Majas.

Laup., 28. apr. kl. 17.00, Helene Leperi Laulustuudio operiõhtu - soolod ja ansamblid tuntud operist, Eesti Majas.

Laup., 3. mail Endiste Eesti Politseimetlike Kogu Rootsis - aastalposolek Eesti Majas, millele järgneb oma helikopterivõimne.

Pühapä., 25. mail Kontsert helilooja Eduard Tubina 70 a. sünnipäeva tähistamiseks.

Laup., 31 mail Laulupäev Norrköpingis.

USA selgitas oma poliitikat Rootsi

USA poole järjekordselt rahul Rootsi ametlike seisukohavõttega Vietnami-poliitika. Washingtonis kutsuti USA välisministeeriumi rootsi saadik, kellele öeldi, et rootsi välisministri Sven Andersson hiljutine sõnavõtt Vietnami küsimuses olevat olnud "ühikülgne ja mitte scopes Washingtoni vaadetega".

Välisminister Anderssoni sõnavõtt oli tegelikult rootsi Vietnami-poliitika kinnitamine ja ei sisaldanud midagi uut. Peamiselt kritiseeris välisminister USA plaane laiendada sõjalist abi Saigoni-režiimile. Sven Andersson toonitas, et ameeriklaste vahelolevamine suuremas skaalas ei pühkida konfliktit.

Ameeriklaste poolt ei olnud tegemist ametliku protestiga vaid "olukordade selgitamisega".

TÄTA
dragiga fönster
och dörrar
Energisparckommiten